

Nr 217.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående grunder för åtnjutande av beviljat statsbidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium); given Stockholms slott den 18 mars 1927.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Jakob Pettersson.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1927.

Närvarande:

Statsministern EKMAN, ministern för utrikes ärendena LÖFGREN, statsråden THYRÉN, RIBBING, MEURLING, GÄRDE, PETTERSSON, HELLSTRÖM, ROSÉN, HAMRIN, ALMKVIST, LYBERG.

Departementschefen, statsrådet Pettersson, anför:

I anledning av proposition (nr 100) beviljade 1925 års riksdag ett anslag å 1,000,000 kronor som bidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) med minst 200 vårdplatser ävensom statsbidrag till driftkostnaderna för anstalten under viss tid med högre belopp än det som enligt allmänna regler skulle utgå till dylik anstalt.

Bihang till riksdagens protokoll 1927. 1 saml. 185 häft. (Nr 217—218.) 594 27 1

Genom beslut den 18 juni 1925 förklarade sedermera Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t ville framdeles, på framställning av Norrbottens läns landsting, meddela beslut såväl i fråga om utbetalande av statsbidragen som ock beträffande villkor och bestämmelser för statsbidragens åtnjutande.

Norrbottens läns landsting har nu genom en av landstinget utsedd delegation i skrivelse i februari 1927 gjort framställning i vissa hänseenden beträffande grunderna för åtnjutande av omförmälda bidrag på 1,000,000 kronor.

De i framställningen gjorda yrkandena hava synts mig vara av beskaffenhet, att frågan bör hänskjutas till riksdagen. Innan jag övergår till ett återgivande av innehållet i framställningen och däröver avgivna yttranden, torde jag böra lämna en redogörelse dels för de i allmänhet gällande bestämmelserna rörande bidrag för uppförande av tuberkulossjukvårdsanstalter, dels ock för frågans tidigare behandling.

Då statsbidrag för sistnämnda ändamål första gången beviljades — år 1908 — beslöt riksdagen tillika (skrivelse nr 195), bland annat, att statsbidraget finge bestämmas till högst hälften av byggnadskostnaden, att bidraget finge utbetalas först sedan vederbörande anstalt blivit avsynad och godkänd samt att Kungl. Maj:t finge i övrigt föreskriva de bestämmelser och villkor, som kunde finnas lämpliga. I kungörelse i ämnet — den 6 augusti 1908 nr 88 — tillade Kungl. Maj:t jämlikt detta bemyndigande det villkoret, att vid ansökan om statsbidrag skulle vara fogad förbindelse av vederbörande att icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande i framtiden använda anstalten till annat än det därmed avsedda ändamålet.

De av riksdagen fastställda villkoren förnyades år efter år. En ändring gjordes år 1914, dock icke i nu berörda delar; i dessa förklarade riksdagen, att de äldre bestämmelserna skulle gälla. I den ännu gällande kungörelsen av den 27 juni 1914 (nr 292) återfinnas alltså berörda bestämmelser. Sistnämnda kungörelse ändrades senast den 7 juli 1921 (nr 385). Enligt kungörelse denna dag utgör statsbidragets storlek högst hälften av byggnadskostnaden; dock att bidraget icke får överstiga 2,000 kronor för varje sjukplats, vederbörande anstalt beräknas rymma.

Framställning rörande anslag till nu ifrågavarande anstalt hade ursprungligen gjorts av *1923 års landsting* i Norrbottens län. Framställningen grundade sig på förslag, avgivet av en för ändamålet tillsatt kommitté. Denna kommitté hade förklarat sig anse, att det vore nödvändigt att inom länet hava en modern och väl utrustad vårdanstalt för lungtuberkulösa, d. v. s. ett modernt centralsanatorium. Kommittén hade visserligen erinrat, att vid Sandträsk, beläget 4 mil från Boden, finnes en tuberkulossjukstuga med 80 platser. Men denna vore så primitiv och så enkelt utrustad, att den ej på långt när motsvarade sitt ändamål utan måste betraktas som ett provisorium. Antalet vårdplatser på ett centralsanatorium borde enligt kommittén uppgå till omkring 180. De verkställda kostnadsberäkningarna hade utvisat, att en anstalt med plats för 150 vuxna och 36 barn skulle betinga en kostnad

av cirka 2,350,000 kronor eller inemot 13,000 kronor per vårdplats. Kommittén hade därför föreslagit landstinget att fatta beslut om uppförande av ett centralsanatorium enligt sålunda angiven plan, därvid förutsattes, att anstalten vid Sandträsk skulle slopas. I sin framställning till Kungl. Maj:t anförde 1923 års landsting med åberopande av detta kommittéutlåtande, att med hänsyn till de dryga kostnader, som sanatoriets uppförande skulle kräva, det syntes rimligt, att landstinget tillerkändes ett extra statsbidrag för ändamålet, vilket bidrag lämpligen borde bestämmas sålunda, att högst hälften av byggnadskostnaderna komme att åvila landstinget. Landstinget påpekade vidare, att det ifrågasatta anslaget icke skulle behöva utbetalas förr än efter cirka 4 à 5 år, enär ett landstingets beslut i frågan knappast syntes kunna förverkligas tidigare. I enlighet härmed gick landstingets framställning ut på erhållande av ett extra statsbidrag av sådan storlek, att detsamma — tillika med det ordinarie anslaget — komme att motsvara halva byggnadskostnaden, d. v. s. omkring 6,500 kronor per vårdplats, att utgå i enlighet med de grunder, som angäves i gällande författningar angående statsbidrag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter m. m.

År 1924 utvidgade landstinget sin framställning till att avse jämväl extra bidrag till driftkostnaderna vid sanatoriet. Då detta bidrag icke beröres av nu föreliggande framställning, torde jag icke behöva närmare redogöra för vad i avseende därå förekommit.

I avgivet utlåtande över landstingets framställningar yttrade *medicinalstyrelsen*, att styrelsen antog, att byggnadskostnaden skulle kunna beräknas något lägre, förslagsvis efter högst 12,000 kronor per vårdplats. Styrelsen hade därvid utgått från att vid uppförandet av sanatoriet skulle med tillgodoseende av gedigenhet i byggnadssättet och beaktande av sjukvårdens tidsenliga krav förenas strävandet att iakttaga all möjlig sparsamhet. Styrelsen tillstyrkte, att ett eventuellt extra statsbidrag skulle begränsas till att avse en anstalt med högst 200 vårdplatser. Mot förslaget att statsbidraget skulle utgå med halva verkliga byggnadskostnaden hade styrelsen intet att erinra, dock att i varje fall det totala bidragsbeloppet icke borde få överskrida 6,000 kronor per vårdplats. Enligt denna beräkning skulle statsbidraget alltså i sin helhet komma att uppgå till högst 1,200,000 kronor.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet den 6 mars 1925 anförde föredragande *departementschefen* i nu berörda hänseenden, att enligt hans uppfattning det statliga understödet icke, såsom av landstinget jämväl yrkats, borde utsträckas till bygdesanatorier och distriktssjukstugor utan begränsas till att avse uppförande och drift av ett centralsanatorium, omfattande högst 200 bidragsberättigade vårdplatser. Efter att hava erinrat att det, utom i vad avsåge maximibeloppet per vårdplats, enligt såväl landstingets som medicinalstyrelsens förslag förutsattes, att de för statsbidrag till tuberkulossjukhus i allmänhet stadgade bestämmelserna skulle i tillämpliga delar gälla, förklarade sig departementschefen förordna det av medicinalstyrelsen framlagda förslaget till grunder för byggnadsbidragets utgående. Vidare

framhöll departementschefen, att ett bifall till detta förslag icke syntes komma att inverka på vederbörande anslags storlek under de närmaste budgetperioderna, detta enär, på sätt landstinget uttalat, bidraget knappast syntes behöva utbetalas tidigare än efter 4 eller 5 år. Departementschefens, av Kungl. Maj:t godkända hemställan gick alltså ut på att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

»dels medgiva, att Kungl. Maj:t må — utan hinder av gällande bestämmelser beträffande statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter samt beträffande statsbidrag till driftkostnaderna vid dylika anstalter — bevilja ej mindre statsbidrag till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) med ett belopp av 6,000 kronor för en var av högst 200 vårdplatser, isoleringsplatser ej inräknade, dock med den inskränkning, att statsbidraget ej må överskrida hälften av den enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga byggnadskostnaden, däri ej inberäknad utgift för anskaffande av byggnadstomt, än även, för en tid av tre år efter det nämnda anstalt blivit genom medicinalstyrelsens försorg avsynad och godkänd, statsbidrag till driftkostnaderna vid anstalten med ett belopp för dag och patient, som med en krona överstiger det till tuberkulossjukhus utgående statsbidraget, dock med den inskränkning, att statsbidraget icke må överstiga hälften av anstaltens enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga driftkostnader;

dels förklara, att för åtnjutande av ifrågakarande bidrag i övrigt i tillämpliga delar skola gälla här ovan omförmälda bestämmelser beträffande statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, respektive statsbidrag till driftkostnaderna vid sådana anstalter, ävensom de särskilda föreskrifter, som må av Kungl. Maj:t meddelas;

dels ock medgiva, att ifrågakarande statsbidrag må utgå från av riksdagen anvisade anslag till bidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, respektive till bidrag till driftkostnaderna vid dylika anstalter.»

Statsutskottet anförde i sitt utlåtande i ärendet (nr 66), att utskottet ansett sig icke kunna förorda, att statsbidraget bestämdes till så högt belopp, som Kungl. Maj:t föreslagit. En byggnadskostnad av 12,000 kronor för vårdplats syntes utskottet onödigt hög, och utskottet hade icke ansett sig kunna föreslå, att statens bidrag bestämdes till högre belopp än 4,000 kronor för vårdplats. Att, på sätt föreslagits, de för åtnjutande av det vanliga statsbidraget stadgade bestämmelserna i övrigt komme till tillämpning beträffande byggnadsbidraget hade icke givit utskottet anledning till erinran. Beträffande driftkostnadsbidraget tillstyrkte utskottet Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet hemställde förty, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag med den ändringen, att bidragsbeloppet för var och en av högst 200 vårdplatser skulle utgöra 4,000 kronor, dock högst halva byggnadskostnaden.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av åtta ledamöter av utskottet. Dessa hade ansett, att statsbidraget borde bestämmas till ett fixt belopp av 1,000,000 kronor till uppförande av ett centralsanatorium med *minst* 200 vårdplatser, isoleringsplatser ej inräknade. I överensstämmelse härmed hade reservanterna ansett, att i utskottets motivering uttalandet om anslagsbeloppet samt om att de för åtnjutande av det vanliga statsbidraget

stadgade bestämmelserna skulle komma till tillämpning, utom beträffande maximibeloppet per plats, borde utgå och att i stället skulle uttalas, att utskottet med hänsyn till de särskilt ömmande förhållandena i detta fall föresloge beviljande av ett statsbidrag av 1,000,000 kronor för uppförande av ett centralsanatorium om minst 200 vårdplatser och att utskottet förutsatte, att landstinget skulle låta sig angeläget vara att söka vinna största möjliga begränsning i byggnadskostnaderna. Enligt reservanternas mening borde utskottets hemställan således gå ut på att riksdagen måtte

»dels bevilja ej mindre ett statsbidrag av 1,000,000 kronor till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) med minst 200 vårdplatser, isoleringsplatser ej inräknade, än även, för en tid av tre år efter det nämnda anstalt blivit genom medicinalstyrelsens försorg avsynad och godkänd, statsbidrag till driftkostnaderna vid anstalten med ett belopp för dag och patient, som med en krona överstiger det till tuberkulossjukhus utgående statsbidraget, dock med den inskränkning, att statsbidraget icke må överstiga hälften av anstaltens enligt vederbörligen granskade räkenskaper funna verkliga driftkostnader;

dels förklara, att för åtnjutande av ifrågavarande statsbidrag till driftkostnader i övrigt i tillämpliga delar skola gälla i statsrådsprotokollet över socialärenden den 6 mars 1925 omförmälda bestämmelser beträffande statsbidrag till driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter, ävensom de särskilda föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelas;

dels ock medgiva, att ifrågavarande statsbidrag må utgå från av riksdagen anvisade anslag till bidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, respektive till bidrag till driftkostnaderna vid dylika anstalter.»

Vid ärendets behandling i riksdagen bifölls nämnda reservation av båda kamrarna, i följd varav reservationen — jämväl beträffande motiveringen — blev riksdagens beslut. I skrivelse nr 167 meddelade riksdagen detta sitt beslut. I överensstämmelse med reservationen kom sålunda att varken i beslutet eller i den föregående motiveringen till detsamma angivas de grunder, som skulle tillämpas beträffande byggnadsbidragets åtnjutande.

I sin förevarande framställning har nu landstingets delegation framställt tre särskilda yrkanden. Dessa äro: *Delegationen.*

dels »att Kungl. Maj:t måtte skaffa landstinget förvissning om att landstinget, som i enlighet med riksdagens direktiv sökt göra allt för att nedbringa anläggningskostnaden, även om ett centralsanatorium för minst 200 platser förlägges till Sandträsk eller å annan lämplig plats, där detsamma betingar en ej oväsentligt lägre kostnad än den i landstingets tidigare framställningar angivna, kommer i åtnjutande av bidrag enligt riksdagens beslut»,

dels att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att någon återbetalning av det tidigare åtnjutna byggnadsbidraget till nuvarande anläggning i Sandträsk ej behöver ske, när denna anläggning nedlägges efter tillkomsten av ett nytt centralsanatorium på 200 platser, eller att, därest detta medgivande icke skulle kunna lämnas, att Kungl. Maj:t måtte ange de grunder, efter vilka nämnda bidrag skall återbetalas, därvid landstinget förutsatt, att dessa grunder

bliva dels så gynnsamma som möjligt, dels desamma vare sig det nya centralsanatoriet förlägges till Sandträsk eller på annan plats, samt

dels att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att Norrbottens läns landsting måtte få lyfta det för anläggning av centralsanatorium under vissa villkor beviljade byggnadsbidraget i terminer, på sätt i framställningen närmare angivits.

Såsom allmänna motiv för dessa yrkanden har anförts i huvudsak följande.

Sedan riksdagens beslut fastställts på försommaren 1925, hade genom landstingets förvaltningsutskott igångsatts bearbetning av föreliggande utredningsmaterial i centralsanatoriefrågan för att i enlighet med riksdagens direktiv i möjligaste mån nedbringa anläggningskostnaderna. Den korta tiden till höstens landsting hade dock ej medgivit utredningens framläggande i så fullständigt utrett skick, att landstinget ansett sig kunna fatta definitiv ställning till frågan, utan hade åt landstingets förvaltningsutskott uppdragits att fullfölja och komplettera utredningen. Att märka vore, att landstinget år 1925 sett sig nödsakat att behålla den år 1924 beslutade höga utdebiteringen av 3.16 kronor per bevilningskrona, oaktat den största sparsamhet iakttagits och alla nya utgifter, om än aldrig så behjärtansvärda, avisats.

Vid 1926 års landsting hade fullständig utredning framlagts för uppförande av centralsanatorium dels å en plats i närheten av Luleå samt inom dess område, dels alternativt å en lämplig plats vid Sävast inom Överluleå socken, på ett avstånd av cirka 9 km. från Boden. Kostnaden för ett fullt utrustat centralsanatorium för 200 vårdplatser, isoleringsplatser ej inbegripna, beräknades enligt det förstnämnda alternativet till i runt tal 2 miljoner kronor, eller sålunda 10,000 kronor per vårdplats. Det senare alternativet beräknades kosta 90,000 kronor mera.

Minskningen i kostnad för landstinget i förhållande till vad som beräknats i framställningen till Kungl. Maj:t år 1923 hade vunnits dels genom en stark ekonomisering vid byggnadens planering, dels därigenom, att de båda kommunerna, som tävlade om att få centralsanatoriet inom sina gränser för att sedermera få dess personal till skatteobjekt, iklätt sig ganska betydande offer för tomtområden, vägbyggnader, vatten- och avloppsledningar m. m. Den för landstinget vunna minskningen vore således ej ett uttryck för den reala minskningen i anläggningskostnad.

Emellertid vore den ekonomiska situationen för landstinget fortfarande minst lika mörk, och några utsikter till förbättring kunde icke skönjas. Trävaruindustriens sammanbrott inom länet och ovissheten i avseende på dess framtid måste mana till yttersta försiktighet i fråga om att påtaga sig ökade bördor, särskilt som beskattningen vore vid bristningsgränsen. Ett genomförande av det framlagda förslaget kunde icke, även med beräkning av ett statsbidrag för centralsanatoriet av en miljon kronor samt ett ökat driftbidrag för detsamma av en krona per vårddag, ske utan ökning av landstingets årliga kostnader för tuberkulosvården.

Då landstinget även år 1926, under fortsatt iakttagande av den allra största sparsamhet samt med fullständigt avvisande av alla krav på nya, om än aldrig så starkt motiverade anslag eller av höjning av äldre anslag, som ej krävde automatisk ökning, måste besluta en oförändrad utdebitering av 3.16 kronor per bevilningskrona, hade landstinget icke sett sig i stånd att lösa centralsanatoriefrågan utan hade landstinget beslutat att icke uppföra centralsanatorium i enlighet med föreliggande förslag.

Då det emellertid vore på det högsta angeläget att öka länets rustning emot tuberkulosens härjningar, hade landstinget uppdragit åt delegationen

att söka vinna en lösning genom utnyttjande av länets nuvarande sanatorium i Sandträsk samt att för ändamålet göra framställning hos regeringen om dess medverkan, i den mån sådan krävdes.

Det sålunda avsedda sanatoriet i Sandträsk, en station på Gällivarebanan cirka 4 mil nordväst om Boden, vore en anstalt om 80 vårdplatser, jämte ekonomilokaler inrymda dels i en del äldre, till en av landstinget inköpt lantegendom hörande byggnader, dels i en 1912—1913 uppförd paviljong av trä. Anstalten, som hade en mera provisorisk karaktär, hade blivit iordningställd år 1913 men hade sedan undergått ständiga förändrings- och kompletteringsarbeten och vore i sitt nuvarande skick allt annat än tillfredsställande. Det vore ej heller landstingets mening, att efter tillkomsten av ett nytt centralsanatorium på annan plats anstalten vid Sandträsk skulle användas för sitt ursprungliga ändamål.

Tanken att förlägga det nya centralsanatoriet till Sandträsk hade tidigare bearbetats parallellt med de angivna förslagen till centralsanatorium vid Luleå och vid Sävast, men hade, ehuru kostnaden visat sig vara rätt avsevärt mindre, icke vunnit någon ankläng, huvudsakligen på grund av det obekväma läget för större delen av länets inbyggare. Överhuvud hade man ansett det något avlägsna läget uppe i skogsbygden, ganska långt ifrån något befolkningscentrum, verka alltför ensligt på patienterna samt försvärande på personalens rekrytering. Då ett centralsanatorium borde ligga så att det kunde användas såsom central för behandling av lungsjuka med den medicinska vetenskapens alla där tillgängliga tekniska hjälpmedel, hade man ansett sig böra föredraga en plats, dit förbindelserna vore de bästa tänkbara från länets tätast befolkade delar.

Ur medicinsk-terapeutisk synpunkt vore emellertid Sandträsk läge synnerligen gott. Den senaste tidens utveckling av automobiltrafiken samt vägnätet hade också ganska betydligt försvagat invändningarna mot Sandträsk olämplighet på grund av det avlägsna läget. Inom relativt kort tid torde finnas landsvägsförbindelse mellan Boden och Sandträsk, som medgäve en restid per automobil av en timme eller därunder. Då anläggningskostnaden för ett centralsanatorium vid Sandträsk syntes bliva icke oväsentligt billigare, hade 1926 års landsting tänkt sig, att lösning av centralsanatoriefrågan skulle kunna vinnas genom att förlägga sanatoriet till Sandträsk.

För att tillgodogöra sig även de allra sista erfarenheterna i fråga om ekonomisering vid sjukhusföretag, hade delegationen vänt sig till sekreteraren hos statens sakkunniga för billigare sjukhusbyggnader, arkitekten Birch-Lindgren. Av denne hade sedermera i samråd med delegationen och fackkunniga sanatorieläkare utarbetats ett förslag till centralsanatorium, som avsåge att vid Sandträsk uppföra en ny sanatoriebyggnad inrymmande 200 vårdplatser jämte erforderliga isoleringsplatser, nödiga ekonomi-, bad- och arbetslokaler samt ligghallar. De gamla, nu befintliga träbyggnaderna skulle, i den mån de vore användbara, omändras till bostadshus. Ett centralsanatorium enligt detta förslag beräknades kosta 1,700,000 kronor. Kostnadsminskningen berodde till en ej ringa del på den nya disposition av själva sjukhusbyggnaden, som arkitekten i detta fall föreslagit.

Om landstinget för genomförandet av detta förslag komme i åtjutande av ett byggnadsbidrag utav en miljon kronor, såsom landstinget på grund av riksdagens beslut ansett sig ha anledning att räkna med, visade en beräkning av den årliga driftkostnaden, att densamma komme att nätt och jämnt hålla sig inom ramen för de årliga utgifter, som landstinget för närvarande hade för Sandträsk sanatorium, och de provisoriska anordningar, landstinget måst vidtaga för beredande av vårdplatser, dock endast så länge extra statsbidrag utginge med en krona per vård dag för platserna i det nya

sanatoriet. För egen del ansåge delegationen, att det kunde finnas utsikter att få ett förslag till lösning av Norrbottens läns centralsanatoriefråga av denna ekonomiska innebörd godtaget av landstinget, under förutsättning att riksdagens beslut av år 1925 om bidrag till centralsanatoriefrågans lösning i Norrbottens län i sin fulla utsträckning även gällde för den händelse ett dylikt förslag genomfördes, men också endast under denna förutsättning. En lösning, som ledde till ökade årsutgifter, komme säkerligen att av landstinget avvisas, så länge skattebördan vore så tung som för närvarande.

Till belysande av sina uttalanden har delegationen meddelat vissa statistiska uppgifter och grafiska framställningar. Av de sistnämnda framgår, att antalet bevillningskronor i Norrbottens län för åren 1921—1925 kraftigt minskats och därefter endast obetydligt ökats, att landstingets skuldsumma alltsedan år 1924 överstiger 4 miljoner kronor, samt att det uttaxerade beloppet sedan år 1917 — med avbrott för år 1923 — hastigt ökats och för år 1927 överstiger 3 miljoner kronor. Bland de statistiska uppgifterna må nämnas, att landstingets utgifter för tuberkulosvård — med undantag för nybyggnadskostnader — enligt 1927 års utgiftsstat utgöra 352,892 kronor, vilket belopp är det högsta i riket såväl absolut som i förhållande till invånarantalet i länet. Närmast i fråga om absoluta belopp kommo Örebro, Älvsborgs och Västerbottens län med en utgift av respektive omkring 349,000, 345,000 och 302,000 kronor.

För varje invånare i länet utgjorde landstingets kostnad för tuberkulosjukvården i Norrbottens län 184,7 öre, i Örebro län 157,5 öre, i Västerbottens län 154,2 öre och i Älvsborgs län 111 öre; för intet av övriga län översteg motsvarande kostnad 80 öre; för 12 landsting uppgick kostnaden till högst 52,5 öre per invånare.

Över landstingsdelegationens ifrågavarande framställning hava yttranden avgivits av *medicinalstyrelsen*, *byggnadsstyrelsen* och *statskontoret*.

Jag övergår nu till att behandla de särskilda punkterna i framställningen var för sig.

*Bidrags-
beloppet obe-
roende av
byggnads-
kostnaden?*

I den först behandlade frågan, nämligen den huruvida statsbidragets belopp kunde röna någon inverkan därav att byggnadskostnaden nedbringats så lågt, att det beviljade statsbidraget komme att utgöra mer än hälften därav, har delegationen anfört följande.

Den uppfattningen hade varit rådande inom landstinget, att riksdagens beslut skulle helt och fullt gälla, även om det nya centralsanatoriet för minst 200 sängar komme att ligga i Sandträsk eller på annan plats, där kostnaden kunde nedbringas i motsvarande eller nära lika mån som genom förevarande förslag. Då emellertid någon tvekan på den punkten icke finge råda, när landstinget fattade sitt definitiva beslut, anhölle nu delegationen, att Kungl. Maj:t måtte meddela landstinget bekräftelse på riktigheten av denna landstingets uppfattning.

Medicinalstyrelsen har i denna punkt anfört i huvudsak följande.

I riksdagens beslut syntes man kunna inlägga den tolkningen, att ett under ärendets föregående behandling förslagsvis uppställt — och för övrigt vid

beviljandet av dylika statsbidrag sedvanligt — villkor om bidragets utgående med högst halva byggnadskostnaden icke skulle i detta fall vara gällande; det nämndes i beslutet ingenting om ett sådant villkor. Med hänsyn härtill och då landstinget genom att följa riksdagens vid bidragets beviljande givna direktiv att i fråga om detta byggnadsföretag iakttaga största möjliga sparsamhet lyckats i väsentlig grad nedbringa de ursprungligen beräknade byggnadskostnaderna, hade styrelsen, på grund av vad till stöd för framställningen anförts, särskilt Norrbottens läns landstings svaga ekonomiska ställning, icke något att för sin del erinra beträffande denna punkt i framställningen.

Statskontoret har förklarat, att statskontoret på enahanda skäl som anförts av medicinalstyrelsen icke ville motsätta sig bifall till framställningen.

Beträffande formen för ärendets behandling har statskontoret först erinrat om de av mig i det föregående återgivna författningsbestämmelserna rörande byggnadsbidrag till tuberkulossjukvårdsanstalter samt därvid framhållit, att dessa stadganden meddelats i anslutning till av riksdagen beslutade allmänna bestämmelser för åtnjutande av statsbidrag för dylika ändamål. Därefter har statskontoret anført följande.

En viss tvekan syntes visserligen kunna uppstå, huruvida med hänsyn till avfattningen av 1925 års ifrågavarande riksdagsbeslut dessa författningsbestämmelser, från vilka bestämmelser ett bifall till föreliggande framställning skulle innebära ett avsteg, skulle anses gälla beträffande ifrågavarande statsbidrag, men då ett tillmötesgående av sagda framställning i viss mån syntes innebära ett frångående av de förutsättningar, under vilka berörda statsbidrag beviljats, och då därtill komme, att ett beslut av riksdagen under alla förhållanden syntes erfordras för att befrielse, om ock endast i viss utsträckning, skulle kunna medgivnas landstinget från skyldigheten att efter nedläggandet av den nuvarande sjukvårdsanstalten i Sandträsk återbetala det för sagda anstalts uppförande erhållna statsbidraget, ville statskontoret för sin del förorda, att förevarande ärende i sin helhet måtte hänskjutas till prövning av riksdagen.

Såsom statskontoret anført, synes innebörden av ifrågavarande riksdagsbeslut ej vara fullt klar. Icke heller erhålles någon säker ledning till bedömning av denna innebörd av de anföranden, som höllos då ärendet diskuterades i riksdagens kamrar. Visserligen gjordes därvid uttalanden, som närmast ge vid handen, att meningens med statsutskottsreservanternas av riksdagen sedermera godkända förslag skulle vara, att statsbidraget skulle utgå med fixerat belopp — 1,000,000 kronor — oavsett byggnadskostnadernas storlek. Men å andra sidan utvecklades från ett flertal håll, att då bidraget bestämts att utgå med ett bestämt totalbelopp för *minst* 200 vårdplatser, däri skulle ligga en uppfordran till landstinget att genom nedbringande av sammanlagda byggnadskostnaden söka erhålla några vårdplatser utöver minimiantalet 200. Bakom en dylik uppfattning kan anses hava legat det antagandet, att den då beräknade byggnadskostnaden för sanatoriet näppeligen skulle kunna, även om platsantalet bestämdes till jämnt 200, nedbringas med något avsevärdare belopp, och då denna kostnad utgjorde betydligt över 2 miljoner kronor, kan det således knappast anses klart, att den konsekvensen, att statsbidraget skulle kunna bli större än halva byggnadskostnaden, varit åsyftad.

Departements-
chefen.

Oavsett att det sålunda icke med säkerhet kan sägas, huruvida riksdagen med sitt beslut år 1925 verkligen avsett att dispensera från den vanliga regeln att statsbidraget ej får överstiga halva byggnadskostnaden eller icke, synas nu ur saklig synpunkt starka skäl kunna anföras för att någon rubbning i statsbidragets belopp icke göres med anledning av de sedermera jämkade byggnadsplanerna. I och för sig måste det uppenbarligen vara till stor fördel, att det lyckats landstinget att genom förändrade anordningar så väsentligt nedbringa den beräknade byggnadskostnaden. Vad i ärendet anförts läroer} vidare giva vid handen, att med hänsyn till landstingets svaga ekonomiska ställning en åtgärd, varigenom landstinget skulle komma att få bära större del av kostnaden än den, som man i förevarande förslag räknat med, skulle än ytterligare fördröja och kanske helt omöjliggöra centralsanatoriets uppförande. Såväl landstingsskattens höjd som storleken av de belopp, landstinget anslagit för tuberkulossjukvården, göra det tydligt, att det icke rimligen kan förutsättas, att landstinget skall gå in för en lösning, som nu skulle medföra ytterligare stegring därutinnan. Detta skulle enligt uppgift kunna med föreliggande förslag med nätt nöd undgås. Då 1925 års riksdags beslut *formellt* icke innebär något hinder mot statsbidragets utbetalande oavsett de nedbringade byggnadskostnaderna, är det alltså på nu anförda skäl min avsikt att, därest riksdagen icke i förevarande ärende uttalar annan uppfattning, tillstyrka Kungl. Maj:t att förklara, att landstinget skall vara berättigat att för ett — för nu beräknad byggnadskostnad av omkring 1,700,000 kronor — enligt godkända ritningar uppfört centralsanatorium med minst 200 vårdplatser, isoleringsplatser oberäknade, uppbära det beviljade statsbidraget å 1,000,000 kronor. Att emellertid av annan anledning visst avdrag faktiskt kan ifrågakomma, skall nämnas i det följande.

Avdrag med anledning av nedläggande av äldre vårdplatser.

Landstingsdelegationens andra yrkande gick, som förut nämnts, ut på att landstinget måtte erhålla befrielse från eller minskning vid återbetalning av det för nuvarande sjukstuga i Sandträsk uppburna statsbidraget på den grund att vårdplatserna i denna sjukstuga komme att i samband med centralsanatoriets tillkomst upphöra. I detta hänseende har delegationen anført följande.

Vare sig ett centralsanatorium bleve förlagt till Sandträsk eller annan plats inom länet, komme den nuvarande anstalten vid Sandträsk efter allt att döma att nedläggas. För densammas inrättande hade landstinget uppburit ett byggnadsbidrag av 80,000 kronor. Då anstalten vid sitt nedläggande torde hava varit i bruk närmare 20 år, syntes rimligen kunna ifrågasättas, att nedläggandet finge ske utan någon återbetalning, särskilt som något hinder härför ej syntes finnas i gällande författning, därest nedläggande ägde rum efter medicinalstyrelsens medgivande. I varje fall syntes fog saknas för återkrävande av annat än en del av statsbidraget. Motsvarande spörsmål torde framkomma även beträffande andra landstingsanstalter och sålunda äga en viss principiell räckvidd. Då det emellertid vore önskvärt att äga full klarhet även i denna fråga, när landstinget ginge att fatta sitt definitiva beslut, hemställde delegationen, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att ingen återbetalning av det tidigare åtnjutna byggnadsbidraget till nuvarande anläggning i Sandträsk behövde ske, när densamma nedlades efter tillkomsten

av ett nytt centralsanatorium på 200 platser. För den händelse detta medgivande icke skulle kunna lämnas, hemställde delegationen, att Kungl. Maj:t måtte ange den grund, efter vilken eventuell återbetalning i dylikt fall borde ske.

Medicinalstyrelsen har ansett sig icke kunna tillstyrka full befrielse från återbäring av statsbidraget. Emellertid har styrelsen vidare anfört följande.

Styrelsen kunde i princip biträda det av sökandena förda resonemanget om betydelsen i förevarande avseende av den värdeminskning som byggnader i allmänhet — och särskilt sådana, som i likhet med Sandträsk tuberkulosanstalt vore uppförda av trä — vore underkastade genom dessas begagnande. Huru fort denna värdeminskning gäve sig tillkänna — naturligtvis olika under olika förhållanden och olika särskilt efter byggnadsmaterialets art och beskaffenhet, såsom nyss antyddes — vore styrelsen icke i tillfälle att bedöma. Styrelsen hade därvidlag blott velat framhålla, att det förhållandet att byggnader rätt så snart förlorade i värde billigtvis måste kräva att, då, såsom här, fråga bleve om återbäring av större eller mindre del av förut erhållet bidrag för byggnad, som ej längre skulle användas för det avsedda ändamålet, något slags procentuell beräkning, grundad på det antal år byggnaden varit i bruk och därunder mer eller mindre undergått värdeminskning, måste anlitas för bestämmandet av storleken av det belopp, som borde återbäras.

Byggnadsstyrelsen har i detta hänseende yttrat följande.

Styrelsen ville framhålla, att därest sjukvårdsanstalten vid Sandträsk skulle nedläggas, frågan om statsbidragets återbärande skulle komma att erhålla principiell räckvidd. Enligt byggnadsstyrelsens mening måste det anses skäligt att, då statsverket till en avsevärd del bestritt kostnaderna för uppförande av en anläggning som den här ifrågakomma, statsverket även finge vidkännas den värdeminskning anläggningen underginge dels genom ren förslitning och dels genom att densamma med tiden bleve mer eller mindre omodern, samt att sålunda vid en återbetalning av statsbidraget avdrag borde göras för denna värdeminskning i förhållande till bidragets storlek. Vad beträffade själva värdeminskningens omfattning, vore detta givetvis något, som måste prövas i varje särskilt fall. Enligt byggnadsstyrelsens mening syntes, då det här vore fråga om träbyggnader av, enligt uppgift, icke bästa beskaffenhet, värdeminskningen i detta fall skäligen kunna beräknas efter 2 % per år på anläggningens värde vid dess färdigställande. Då enligt vad i handlingarna uppgivits anstalten vid Sandträsk vore 20 år gammal, uppginge sålunda den sammanlagda procentuella värdeminskningen till 40 %, och den andel i värdeminskningen, som belöpte på det statsbidrag å 80,000 kronor, som utgått för anläggningens uppförande, utgjorde alltså 32,000 kronor, för vilket belopp vid en eventuell återbetalning av statsbidraget avdrag således skulle göras.

Statskontoret har förklarat sig icke vilja motsätta sig bifall till vad medicinalstyrelsen och byggnadsstyrelsen sålunda föreslagit.

Den nu behandlade frågan har endast indirekt sammanhang med statsbidraget till det nya centralsanatoriet. Detta har beviljats till fixt belopp av 1,000,000 kronor, och någon direkt minskning av sagda belopp synes alltså ej böra ifrågasättas. Emellertid var frågan om det nya sanatoriets plats ej under behandling vid 1925 års riksdag, och det är därför naturligt, att sam-

bandet med det tidigare till Sandträsksanstalten lämnade bidraget icke då kom till uttryck. Formellt sett är alltså nu endast fråga om återbäring av det uppburna bidraget.

Vad denna fråga angår, synes det mig till en början uppenbart, att *i princip* återbäringsskyldighet föreligger i dylika fall. Detta torde ligga bakom föreskriften om den förbindelse, vederbörande har att avge om att icke utan tillstånd använda anstalten för annat ändamål. Visserligen lär, enligt vad jag från statskontoret inhämtat, något fall av dylik återbäring hittills icke hava förekommit, men tanken på att sådan återbäringsskyldighet föreligger har i skilda sammanhang kommit till uttryck; jag vill här endast erinra om behandlingen i 1926 års statsverksproposition av frågan om anslag till Apelvikens kustsanatorium (femte huvudtiteln sid. 233) samt i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag av frågan om epidemisjukhus' användande till andra statsunderstödda ändamål (femte huvudtiteln sid. 253).

I enlighet med vad statskontoret i sistnämnda ärende anfört, lär visserligen Kungl. Maj:t för visst fall äga dispensera från återbäringsskyldighet. Nu förevarande fråga synes mig emellertid, i det läge vari den föreligger, vara av den principiella betydelse, att densamma bör underställas riksdagen. Med hänsyn till den omfattning, i vilken på senare tid byggnadsbidrag av statsmedel lämnats för skilda ändamål, lär nämligen i framtiden motsvarande spörsmål gång efter annan uppkomma.

Redan från början vill jag uttala, att tillräckliga skäl för befrielse från all återbäring icke synas mig i detta fall föreligga. Emellertid anser jag förslaget om visst avdrag vid återbäringen innebära en riktig tanke. Såsom byggnadsstyrelsen anfört, är det nämligen icke mera än rättvist, att i sådana fall en del av den oundvikliga värdeminskning, som byggnader med tiden undergå, kommer att falla på staten. Mot avdragets bestämmande enligt de av byggnadsstyrelsen förordade grunderna har jag icke heller något att erinra. I detta fall skulle alltså avdraget, med utgångspunkt från en ålder på anstalten vid nedläggandet av 20 år, kunna beräknas till 32,000 kronor och det belopp, som skall återbäras, således till 48,000 kronor. Emellertid synes det mig, med hänsyn till att tidpunkten för Sandträsksanstaltens nedläggande icke nu kan bestämt förutsägas, vara lämpligare att föreskriva, att vid återbäringen avdrag må ske med (2 % av 80,000) 1,600 kronor för varje år från det anstalten efter godkänd avsyning togs i bruk för sitt ifrågavarande ändamål, till dess värden därstädes helt eller till huvudsaklig del upphör. Återbäringen torde i detta fall böra ske i samband med lyftande av det nya statsbidraget. Det synes alltså icke obilligt att föreskriva som villkor för dettas slutliga lyftande, att, därest sjukstugan då nedlagts, återbäring enligt nu angivna regler skett eller sker.

*Tiden för
statsbidragets
lyftande.*

Den tredje av landstingsdelegationen väckta frågan rör tiden för lyftande av det nya byggnadsbidraget. Därutinnan har delegationen anfört följande.

Det syntes sannolikt — ehuru det ej förefölle vara fullt tydligt — att avsikten varit, att det extra bidraget till Norrbottens läns landsting skulle utbetalas

på vanligt sätt, d. v. s. först sedan byggnaden blivit färdig, avsynad och godkänd. I detta fall skulle sålunda landstinget få upptaga ett byggnadslån av sammanlagt 1,700,000 kronor, innan någon del av statsbidraget finge lyftas. För ett så hårt skuldbelastat landsting som Norrbottens vore detta mycket tungt. Då ritningarna till sanatoriet måste på förhand godkännas av medicinalstyrelsen, syntes det icke vara minsta risk, om statsbidraget finge utbetalas i vissa terminer, till exempel i 3 terminer med 300,000 kronor varje gång, sedan minst motsvarande arbete utförts, samt med innehållande av 100,000 kronor tills byggnaden vore fullt färdig, avsynad och godkänd. Landstinget skulle därigenom vinna väsentliga lättnader i upplånande av medel och ränteutgifter under byggnadstiden.

Medicinalstyrelsen har härutinnan yttrat:

Med hänsyn till den redan åberopade tryckta ekonomiska ställningen uti ifrågavarande del av landet syntes billigheten fordra ett tillmötesgående även av den i denna punkt gjorda framställningen. För uppbärandet av de begärda terminliga förskotten torde, såsom sökandena föreslagit, tre terminer vara lämpliga och borde i övrigt uppställas de villkor, som föreslagits, med tillägg emellertid att före erhållandet av varje förskott ävenledes borde, genom av medicinalstyrelsen föranstaltad besiktning, konstateras, att färdigbyggd del av anstalten blivit uppförd i överensstämmelse med härför godkända ritningar.

Statskontoret har icke haft något att erinra mot bifall till framställningen i denna del.

Av vad vid ärendets behandling vid 1925 års riksdag förekommit synes det mig uppenbarligen framgå, att statsbidraget var avsett att uppbäras i efterhand på vanligt sätt. Med hänsyn till landstingets ekonomiskt betryckta läge och önskvärdheten av att centralsanatoriet utan vidare uppskov kommer till stånd anser jag det emellertid skäligt, att för detta speciella fall, däri statsmakterna redan förut ansett omständigheterna påkalla vittgående undantag från de allmänna statsbidragsreglerna, jämväl den lättnaden medgives, att bidraget till vissa delar får lyftas, innan byggnadsarbetet slutförts. Jag vill emellertid ytterligare betona, att ett eventuellt dylikt medgivande icke får anses prejudicerande för något annat fall, således icke ens därest det ifrågakommer att lämna extra understöd till centralsanatorier i andra län. Till ytterligare understrykande av det speciella syftet med undantaget vill jag förorda, att som villkor för dess tillgodonjutande uppställas, att 1927 års landsting i länet fattar beslut om omedelbart uppförande av centralsanatorium av ifrågavarande storlek.

Beträffande det närmare innehållet av medgivandet förordar jag, att detsamma bestämmes så, att, på sätt medicinalstyrelsen tillstyrkt, bidraget må utbetalas dels i tre terminer, med 300,000 kronor varje gång, sedan minst motsvarande andel — alltså varje gång tre tiondelar — av hela byggnadsarbetet utförts och det vid besiktning konstaterats, att utförandet skett i enlighet med godkända ritningar, dels med ett slutbelopp av återstående 100,000 kronor, sedan byggnaden blivit fullt färdig samt avsynats och av medicinalstyrelsen godkänts.

Departements-
chefen.

I nu icke angivna hänseenden torde de allmänna statsbidragsbestämmelserna böra gälla i förevarande fall.

Under åberopande av vad jag sålunda i skilda hänseenden anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att förklara, att det av 1925 års riksdag anvisade bidraget av 1,000,000 kronor till uppförande av en för Norrbottens län avsedd tuberkulossjukvårdsanstalt (centralsanatorium) skall utgå på sätt och under villkor, som jag i det föregående angivit.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

C. Ullman.
